

UKOM

Udruženje kablovskih operatera Crne Gore
Podgorica, Bulevar svetog Petra Cetinjskog 9
Tel/fax 020 243 153; E-mail: ukom@mail.com

SAVJETU AGENCIJE ZA ELEKTROSKE KOMUNIKACIJE

Primjedbe na Nacrt Pravilnika o operatorskom pristupu i interkonekciji

I. OPŠTE PRIMJEDBE

Udruženje kablovskih operatera Crne Gore (UKOM) je zainteresovano da kroz javni konsultacioni postupak da svoj puni doprinos u izradi ovog pravilnika. Poseban razlog je i to što su neki od kablovskih operatera u dosadašnjem radu i u procesu izgradnje svojih Kablovskih distributivnih mreža imali i još uvijek imaju niz nerješivih problema, a upravo vezano za ono što je u jednom svom dijelu predmet regulisanja ovog pravilnika. Takođe smatramo da je pravilnik pravi način da se precizno i nedvosmisleno uredi ovaj segment međusobnih odnosa i obaveza subjekata na tržištu telekomunikacija.

Suprotno tome, ovakav predlog pravilnika ni u jednom svom segmentu ne može odgovoriti svojoj namjeni, ne može ispuniti nijedan svoj cilj niti riješiti nijedan problem. Svojim odredbama zasigurno neće ni obezbijediti nediskriminatorski položaj subjekata na tržištu, niti će podstaći razvoj konkurencije, niti će zaštititi interese krajnjih korisnika. Neće doprinijeti ni izgradnji fiksnih pristupnih telekomunikacionih mreža što je Zakonom naznačeni javni interes Crne Gore. Čak šta više, a na osnovu dosadašnjeg iskustva, tvrdimo da ovakav pravilnik može samo da još dodatno zakomplikuje odnose između T-coma kao operatera sa značajnom tržišom snagom i vlasnika većine onoga što je predmet regulative pravilnika, sa jedne strane i malih telekomunikacionih operatera koji pokušavaju da zauzmu svoje mjesto ili opstanu na tržištu, sa druge strane. Ovaj stav temeljimo na činjenici da je pravilnik u mnogo svojih odredaba, posebno u dijelu operatorskog pristupa, nedorečen, neprecizan i bez jasnih i preciznih normi i definicija. A, iskustvo pokazuje, u takvoj situaciji prednost ima "jača" strana koja će po svaku cijenu pokušavati da održi postojeću konstalaciju i odnos snaga na tržištu.

Ono što je trebalo da bude osnovni zadatak pravilnika, precizno propisivanje eventualnih ograničenja operatorskog pristupa i interkonekcije, ostalo je na nivou uopštenih normi. Upravo u tom dijelu je trebalo precizirati šta je to, što vlasnik infrastrukture mora da učini raspoloživim drugim operatorima, a šta može eventualno da ograniči i proglasi svojim planiranim razvojnim kapacitetom ili nužnom rezervom. Ovakve situacije se dešavaju u dosadašnjoj praksi i ovo je jedan od segmenata gdje se mogu, ili se već dešavaju zloupotrebe.

Dosadašnja praksa takođe nalaže da se pravilnikom tačno definiše predmet operatorskog pristupa. Dakle vlasnik ne može da određuje u kom obimu će drugi operator koristiti kapacitet koji mu je dat na raspolaganje.

Pravilnik mora i da precizno definiše rokove za odgovore na zahtjeve i rokove za obezbjeđenje raspoloživosti kapaciteta, i posebno, način sankcionisanja ako se rokovi ne ispune. Praksa pokazuje da je ovo segment gdje se dešavaju problemi, pa čak i zloupotrebe, pa je pravilnikom neophodno definisati nadležnosti Agencije. Neophodno je da u cilju efikasnosti i ažurnosti i drugi subjekti pored vlasnika infrastrukture mogu izvršiti tehničku pripremu za obezbeđenje raspoloživosti, ako već vlasnik nije u staju da to uradi u datom roku.

Uzimajući gore navedeno u obzir, predlažemo da se pravilnik u značajnom dijelu dopuni mnogo preciznijim i jasnijim normama i da se neki nepotrebni i suvišni djelovi, kao i članovi gdje se ponavljaju odredbe zakona izbace.

II. POSEBNE PRIMJEDBE

Na osnovu clana 8, stav 1, tacka 2, clana 9 i clana 34 Zakona o elektronskim komunikacijama, (Sl. list CG br.50/08) i clana 12 Statuta, Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, na sjednici Savjeta Agencije od ..., 2009. godine, donosi

Pravilnik o
operatorskom pristupu i interkonekciji

I osnovne odredbe

Clan 1

Sadržaj pravilnika

Ovim pravilnikom se propisuju uslovi za obezbjeđivanje operatorskog pristupa i interkonekcije operatora, prava i obaveze operatora u vezi sa operatorskim pristupom i interkonekcijom, procedure za ostvarivanje operatorskog pristupa i interkonekcije, uslovi pod kojima operatori mogu ograniciti interkonekciju i operatorski pristup, kao i postupanje Agencije za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost (u daljem tekstu „Agencija“).

Clan 2

Osnovni ciljevi operatorskog pristupa i interkonekcije

Operatorski pristup i interkonekcija se vrše sa ciljem:

- obezbjeđenja nediskriminacije u pristupu javnim elektronskim komunikacionim uslugama;
- podsticanja konkurencije;
- zaštite interesa krajnjih korisnika sa aspekta izbora usluga, cijena usluga i kvaliteta.

Dodati u drugoj alineji: -obezbjeđea racionalnog korišćenja postojeće telekomuikacione infrstrukture i podsticanja izgradnje telekomuikacionih mreža sa fiksnim pristupom.

II Uslovi za obezbjeđivanje operatorskog pristupa i interkonekcije operatora

Clan 3

Osnovni zahtjevi operatorskog pristupa i interkonekcije

Operatori ce prilikom implementacije operatorskog pristupa i interkonekcije obezbijediti sljedece:

- raspoloživost javnih elektronskih komunikacionih mreža i javnih elektronskih komunikacionih usluga,
- održavanje integriteta javnih elektronskih komunikacionih mreža,
- interoperabilnost usluga, uključujući i zadovoljavajući kvalitet usluga s kraja na kraj,
- zaštitu podataka, do nivoa neophodnog za obezbjeđenje saglasnosti sa relevantnim regulatornim odredbama o zaštiti podataka uključujući zaštitu licnih podataka, tajnost obrade, prenosa ili cuvanja podataka.

Clan 4

Tehnicki standardi

Operatori su dužni da se prilikom implementacije operatorskog pristupa i interkonekcije pridržavaju:

- standarda koje su usvojila evropska tijela za standardizaciju kao što je Evropski institut za telekomunikacione standarde (ETSI) ili Evropski komitet za standardizaciju/ Evropski komitet za elektrotehnicku standardizaciju (CEN/CENELEC),
- standarda ili preporuka koje je usvojila Medunarodna unija za telekomunikacije (ITU), Medunarodna organizacija za standardizaciju (ISO) ili Medunarodni elektrotehnicki komitet (IEC),
- domacih standarda.

Član 4 bespotrebn i treba ga potpuno izbaciti

III Prava i obaveze operatora u vezi sa operatorskim pristupom i interkonekcijom

Potrebo je dodati:

Član 4

Predmet i sadržaj operatorskog pristupa i interkonekcije

Predmet i sadržaj operatorskog pristupa i interkonekcije je definiisan Članom 3 ZEK-a. Operator ne može ni u kom dijelu odbiti zahtjev za operatorski pristup i interkonekciju iz razloga rezervisanja slobodnih kapaciteta za potrebe nužne rezerve ili za potrebe sopstvenih planova razvoja, osim ako to nije propisano posebnim aktom Agencije.

Clan 5

Prava i obaveze operatora

Operatori imaju pravo i dužnost da pregovaraju o operatorskom pristupu i interkonekciji svojih mreža i da objavljuju ažurirane podatke koji su od interesa za obavljanje ovih pregovora.

Operatori su dužni da na zahtjev za operatorski pristup i interkonekciju odgovore u roku od 15 dana od dana podnošenja zahtjeva.

Operatori su dužni da podatke koje dobijaju od drugih operatora prije, za vrijeme ili poslije procesa pregovaranja oko ugovora o operatorskom pristupu i interkonekciji koriste isključivo za potrebe za koje se oni i dobijaju i pri tome u svakom trenutku poštuju povjerljivost podataka koji se prenose ili čuvaju. Dobijeni podaci se neće učiniti dostupnim bilo kojoj drugoj strani, posebno drugim sektorima, poslovnica ili partnerima, kojoj ti podaci mogu donijeti prednost u konkurenciji.

Ponovljene norme iz Člana 34 ZEK-a i nepotrebne su. Čak može i bez ovog člana.

IV Procedure za ostvarivanje operatorskog pristupa i interkonekcije i postupanje Agencije

Clan 6

Zahtjev za operatorski pristup i interkonekciju

Zahtjev za operatorski pristup ili interkonekciju može uputiti operator koji je registrovan od strane Agencije, u skladu sa članom 31 Zakona.

Zahtjev za operatorski pristup ili interkonekciju se dostavlja operatoru od koga se traži operatorski pristup ili interkonekcija.

Zahtjev za operatorski pristup ili interkonekciju mora da sadrži:

- podatke o operatoru koji traži operatorski pristup ili interkonekciju – podnosilac zahtjeva,
- osnovni podaci o elektronskoj komunikacionoj mreži podnosioca zahtjeva,

- zahtjevani skup usluga koji se odnose na operatorski pristup ili interkonekciju,
- lokacije pristupnih/interkonekcionih tacaka,
- plan potrebnih kapaciteta,
- podaci o lokacijama uređaja i opreme podnosioca zahtjeva, koji će se koristiti za operatorski pristup ili interkonekciju,
- tehnicke karakteristike opreme i uređaja koji će se koristiti za operatorski pristup ili interkonekciju i potvrda o usaglašenosti sa odgovarajućim tehničkim standardima,
- plan saobracaja za naredni period od najmanje šest mjeseci,
- kontakt osoba (ime, tel., e-mail).

Stav 3 je pretjerano komplikovan, može biti predmet zloupotrebe i treba ga preformulisati tako da glasi: Zahtjev za operatorski pristup ili interkonekciju mora da sadrži:

- opšte podatke o operatoru,
- predmetu zahtjeva,
- lokaciji pristupa (tačka- tačka)
- i kontakt osobi.

Clan 7

Odgovor na zahtjev za operatorski pristup i interkonekciju

Odgovor na zahtjev za operatorski pristup ili interkonekciju mora da sadrži predlog ugovora **ili predlog aneksa ugovora** o operatorskom pristupu ili interkonekciji. Odgovor, takode, mora sadržati:

- predlog tehnickog rješenja za realizaciju operatorskog pristupa ili interkonekcije,
  - troškove realizacije operatorskog pristupa ili interkonekcije,
  - planiranu dinamiku za realizaciju operatorskog pristupa ili interkonekcije,
  - plan testova prije puštanja u rad,
  - dalji postupak pregovaranja o operatorskom pristupu ili interkonekciji,
  - osobe zadužene za pregovaranje i realizaciju operatorskog pristupa ili interkonekcije.
- Ukoliko zahtjev za operatorski pristup ili interkonekciju nije potpun operator, kome je zahtjev upucen, ce tražiti od podnosioca zahtjeva da dopuni svoj zahtjev u roku od 15 dana.

Ovaj član treba dopuniti:

Alineja 3 prvog stava – planiranu dinamiku za realizaciju operatorskog pristupa ili interkonekcije, koja u za operatorski pristup ima krajnji rok za obezbjeđenje raspoloživosti kapaciteta od 15 dana. U slučaju da vlasnik infrastrukture ne može da obezbijedi ovaj rok, dužan je o tome u odgovoru obavijestiti podnosioca zahtjeva, koji može sam angažovati treće, za ove poslove ovlašćeno lice, koje će izvršiti pripremu raspoloživosti kapaciteta uz stručni nadzor tehničkog lica koje odredi vlasnik.

Poslednji stav treba da glasi: Ukoliko je zahtjev za operatorski pristup ili interkonekciju neprecizan i ne obezbjeđuje dovoljno podataka za davanje odgovora, operator kome je zahtjev upucen će u roku od 7dana od dana podnošenja tražiti od podnosioca da dostavi dopunu svog zahtjeva.

Clan 8

Ogranicenje operatorskog pristupa i interkonekcije

Operatorski pristup ili interkonekcija se mogu ograniciti samo iz sljedecih razloga:

- Ukoliko podnosilac zahtjeva ne dopuni svoj zahtjev u roku od 15 dana od dana dobijanja obavještenja o nepotpunosti zahtjeva iz clana 7 stav 2.
- Ukoliko operatorski pristup ili interkonekcija nijesu izvodljivi iz tehnickih ili komercijalnih razloga. U tom slucaju je operator, kome je upucen zahtjev, dužan da detaljno obrazloži razloge svog odbijanja zahtjeva i dostavi ih podnosiocu zahtjeva. Ukoliko se odbije zahtjev za operatorski pristup ili interkonekciju, zainteresovani operator se može zahtjevom obratiti Agenciji. Agencija ce donijeti odluku o opravdanosti odbijanja zahtjeva za operatorskim pristupom ili interkonekcijom u roku od 30 dana od

dana podnošenja zahtjeva.

Ovaj Član je ključni i najznačajniji deo pravilnika i treba da glasi:

Operatorski pristup ili interkonekcija se mogu ograničiti samo iz sljedećih razloga:

- Ukoliko podnositelj zahtjeva ne dopuni svoj zahtjev u roku od 7 dana od dana dobijanja obavještenja o nepotpunosti zahtjeva iz člana 7 stav 2.
- Ukoliko operatorski pristup ili interkonekcija nijesu izvodljivi iz tehničkih razloga. U tom slučaju je operator, kome je upućen zahtjev, dužan da u roku od 15 dana detaljno obrazloži razloge svog odbijanja zahtjeva i dostavi ih podnosiocu zahtjeva. Takođe, je u segmentu operatorskog pristupa, u tom roku dužan da omogući podnosiocu zahtjeva zajednički komisijski pregled predmeta zahtjeva. Ukoliko se u tom slučaju komisijski ustanovi da postoje tehnički uslovi, operator kome je upućen zahtjev je dužan da u roku od 7 dana obezbijedi raspoloživost kapaciteta za operatorski pristup, ili ako to nije u mogućnosti, da odmah omogući podnosiocu zahtjeva angažovanje trećeg lica za tehničku pripremu kapaciteta.

Operatorski pristup i interkonekcija se ne mogu ograničiti;

- iz komercijalnih razloga.

-ukoliko operator kome je upućen zahtjev, slobodni kapacitet smatra kao nužnu rezervu za održavanje i sopstveni razvoj, osim ako to nije definisano posebnom odlukom Agencije.

-načinom i obimom zauzetosti izajmljenog kapaciteta potrebnog za operatorski pristup i interkonekciju.

Ukoliko se odbije zahtjev za operatorski pristup ili interkonekciju, zainteresovani operator se može zahtjevom obratiti Agenciji. Agencija će donijeti odluku o opravdanosti odbijanja zahtjeva za operatorskim pristupom ili interkonekcijom u roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva.

U slučaju da je razlog odbijanja neopravdan Agencija nalaže hitno uspostavljanje operatorskog pristupa ili interkonekcije, a prema predlogu podnosioca zahtjeva.

Član 9

Ugovori o operatorskom pristupu i interkonekciji

Operatorski pristup i interkonekcija se realizuju na osnovu međusobnog ugovora operatora, koji mora biti u skladu sa Zakonom o elektronskim komunikacijama (u daljem tekstu „Zakon“).

Ugovori o pristupu ili interkonekciji obavezno sadrže sljedeće:

- Predmet ugovora;
- Usluge koje se pružaju, dogovoreni kvalitet i vremenske rokove;
- Komercijalne uslove;
- Održavanje operativnosti mreže;
- Interoperabilnost usluga;
- Prestanak važenja ili isticanja ugovora, ukoliko je zaključen na određeno vrijeme i otkazni rok, ako je zaključen na neodređeno vrijeme;
- Procedure za ispunjavanje zahtjeva za zaštitu podataka u pružanju usluga;
- Sankcije u slučaju nepoštovanja ugovora;
- Metod utvrđivanja odgovornosti za usluge koje se pružaju trećoj strani.

Operatori su dužni da zaključe ugovor o operatorskom pristupu ili interkonekciji u roku od 60 dana od dana podnošenja validnog zahtjeva iz člana 6 ovog pravilnika.

Potpisani ugovori o operatorskom pristupu ili interkonekciji se dostavljaju Agenciji radi evidencije i ocjene uskladenosti sa Zakonom, u roku od 10 dana od dana potpisivanja

Treba dodati;

-Operatorski pristup ili interkonekcija ne smiju biti ograičeni nemogućnošću postizanja dogovora i potpisivanjem ugovora između zainteresovanih strana. U tom slučaju, a ako je zahtjev upućen operatoru sa značajnom tržišom pozicijom koji odbija potpisivati ugovor, Agencija nalaže uspostavljanje operatorskog pristupa i interkonekcije u roku od 15 dana od dana podnošenja prijave zainteresovanog operatora..

Clan 10

Izmjena zaključenih ugovora na zahtjev Agencije

Agencija može u skladu sa Zakonom i ovim Pravilnikom zatražiti izmjene zaključenih ugovora o operatorskom pristupu ili interkonekciji ako je to opravdano zbog ispunjenja ciljeva iz clana 2 ovog pravilnika.

Ukoliko strane ne izvrše tražene izmjene u roku od 10 dana, Agencija će utvrditi izmjene, koje mogu, između ostalog, sadržati uslove kojima se obezbjeđuje ispunjenost uslova iz prethodnog stava ovog clana.

Prvi stav treba da glasi:

Agencija može u skladu sa Zakonom i ovim Pravilnikom zatražiti izmjene zaključenih ugovora o operatorskom pristupu ili interkonekciji ako su odredbe ugovora suprotne ovom pravilniku i ZEK-u. Agencija je obavezna da pokrene proceduru izmjene ugovora i na zahtjev jedne od ugovornih strana.

Drugi stav treba da glasi;

Ukoliko strane ne izvrše tražene izmjene Ugovora u roku od 10 dana, Agencija će utvrditi izmjene po svim stavkama suprotnim odredbama Pravilnika i ZEK-a, kao i po svim zahtjevima ugovorne strane.

Clan 11

Rješavanje sporova

Ukoliko se ugovor o operatorskom pristupu ili interkonekciji ne zaključi u roku od 60 dana od dana podnošenja validnog zahtjeva ili se pojavi spor u vezi sa već uspostavljenim operatorskim pristupom ili interkonekcijom operatori se mogu obratiti Agenciji sa zahtjevom za rješavanje spora, u nemogućnosti da ga sami riješe.

U slučajevima iz stava 1 ovog clana, Agencija može operatorima predložiti mogućnost posredovanja u rješavanju sporova, shodno članu 20 Zakona.

Ukoliko operatori ne iskoriste mogućnost iz stava 2 ovog clana, Agencija rješava samo ona pitanja po kojima nije postignuta saglasnost među strankama. Odluka Agencije o rješavanju spora će se zasnivati na principima objektivnosti, transparentnosti, proporcionalnosti i nediskriminacije

Ovo je sve definisano ZEK-om. Ne mora ni da postoji u pravilniku ili treba da glasi;

Sporove između operatora u dijelu uspostavljanja operatorskog pristupa i interkonekcije rješava Agencija u skladu sa ZEK-om..

Clan 12

Završna odredba

Ovaj pravilnik stupa na snagu osam dana od dana njegovog objavljivanja u Službenom listu CG.

Podgorica, 08.08.2009.

Predsjednik UKOM-a

Milovan Drakulović